

ÜLEVAATLIKULT SOTSIAAL- JA HUMANITAARTEADUSLIKU ARTIKLI ANNOTATSIOONIST

Merily Šmidt, Riina Reinsalu

Ülevaade. Kuna annotatsioon on lugeja esimene kokkupuude teadusartikliga, mille põhjal ta otsustab, kas lugeda artiklit või mitte, peab see vastama tema ootustele ja vajadustele. Seetõttu on tähtis, et artikli autor tunneks annotatsiooni struktuuriskeemi, mis on mõjutatud nii valdkondlikest tavadest kui ka laiemalt kultuurikontekstist. Artikli eesmärk on välja selgitada eestikeelsete sotsiaal- ja humanitaarteaduslike artiklite annotatsioonide struktuur ning selle kaudu elluviidavad suhtlusfunktsioonid. Annotatsioonide struktuurianalüüsist ilmneb, et sotsiaalteaduslikud artiklid on standardsema struktuuriga kui humanitaarteaduslikud, sisaldades peale eesmärgi ja meetodi-valimi kohustuslike osadena sissejuhatust ja tulemusi. Kuna standardne struktuur lihtsustab küll teabe leidmist, kuid oma ühetaolisuse tõttu ei pruugi äratada lugeja tähelepanu, on tähtis esitada teavet tasakaalustatult.

Võtmesõnad: teksti struktuur, žanr, žanrianalüüs, teadusartikkel, eesti keel

1. Annotatsioon kui žanr

Tänapäevast teadusmaastikku iseloomustab inforohkus, mis tuleneb muu hulgas sellest, et arvukates veebi- ja paberväljaannetes avaldatakse igal aastal tuhandeid teadusartikleid. Klassikaline teadusartikkel, mis kujutab endast keerulise uurimisprotsessi lõpptoodet, on säilitanud oma prestiižsuse enamikus valdkondades, olgugi et ta on teinud läbi tehnilisi jm muutusi (Swales 2004: 217–218). Teadusartikli kõrval on tekstiuurijate tähelepanu pälvinud ka annotatsioonid (ingl *abstract*) ehk ülevaated – teadusartikli alguses või ka eraldi paiknevad artikli lühitutvustused –, mida käsitletakse kas teadusartikli osažanrina (ingl *part-genre*, vt Swales, Feak 2009: 1) või tugžanrina (ingl *supporting genre*, vt Pérez-Llantada 2013: 222). Kuigi annotatsioon on teadusartikliga tugevalt seotud, täidab see siiski teisi funktsioone: kui teadusartikli kaudu püüavad autorid veenda sihtrühma nõustuma esitatud

väidetega, et neist kujuneks üldtunnustatud teadmised, siis annotatsiooni eesmärk on veenda lugejaid selles, et artikkel on lugemist väärt (Hyland 2000: 64).

Veenmist peetakse annotatsiooni üheks keskseks eesmärgiks, sest annotatsioon aitab lugejal otsustada, kas lugeda artikkel tervikuna läbi (Huckin 2001: 93), ning väljaandjal otsustada, kas artikkel väärib avaldamist (Busch-Lauer 2014: 43). Kui annotatsioon ei kõneta sihtrühma esindajaid nii palju, et tal tekiks huvi artikli kui terviku vastu, seab see küsimärgi alla kogu uurimistöo mõttekuse (Anstey 2014: 205). Et sellist olukorda vältida, tuleb pöörata eritählepanu lugeja veenmise viisidele, mis ei hõlma mitte üksnes sõnavalikut, vaid ka teksti ülesehitust (Breeze 2009: 12). Veenmisfunktsiooni kaudu on annotatsioon seotud aga üldise turustumisega, sest annotatsiooni võib käsitada kui toodet, mille kaudu autor reklaamib nii ennast kui ka oma artiklit. Et rõhutada uurimuse tähtsust ja usaldusväärsust ning näidata ennast asjatundliku teaduskogukonna liikmena, kasutatakse annotatsioonides ka üldisele reklaamikultuurile omaseid keelevahendeid. (Hyland 2000: 63)

Peale selle, et annotatsioon mõjutab lugemisotsuse tegemist, täidab ta muidki eesmärgi. Esiteks pakub annotatsioon eraldiseisva pisitekstina lugejale kiirülevaadet teemast, meetodist ja tulemustest (Huckin 2001: 93). Et lugeja saaks annotatsioonist vajaliku teabe kätte, peab see olema ülevaatlik, sisutihe ja täpne, samas ka lühike ja selge keelekasutusega (Cross, Oppenheim 2006: 432–433). Sel eesmärgil luuakse tavapäraste ühelõiguliste annotatsioonide kõrval nn struktureeritud annotatsioonid, mis on jagatud struktuuriosa nimetusega (nt *taust*, *eesmärk*, *meetod*) algavateks osadeks (Hartley 1997: 313). Teiseks moodustab annotatsioon artikli lugemist suunava tõlgendusliku raamistikku. Kuna annotatsioon sisaldab põhitermineid ja peamisi väiteid, võib seda käsitleda kui ettevalmistust tervikartikli lugemiseks (Huckin 2001: 93, Cross, Oppenheim 2006: 429). Kolmandaks luuakse annotatsioonide põhjal andmebaaside tarbeks indekseid (Huckin 2001: 93).

Et täita eelnimetatud eesmärgi, peab annotatsioon vastama väljakujunenud tavadele. Need tavad peegelduvad peale keeletasandit esindava mikrostruktuuri (avalause tüüp, seosed kahe esimese lause vahel, eesmärgi sõnastus jm) teksti makrostruktuuris (Swales, Feak 2010: 168). Makrostruktuur hõlmab teksti üldist ülesehitust, mis põhineb kindla funktsiooniga, kuid eri keeleüksustena esinevatel käikudel (ingl *moves*). Fookuses on eeskätt see, mis funktsioone sõnad, laused ja lõigud tekstis täidavad, mitte niivõrd see, mis infot nad sisaldavad (Hyon 2018: 28–29). Kuigi annotatsioonide makrostruktuuri analüüsimiseks on välja töötatud eri mudeleid, lähtuvad need enamasti John Swalesi IMRD-mudelist, mis peegeldab klassikalise teadusartikli üldstruktuuri (Pérez-Llantada 2013: 222). IMRD-mudelit, mis koosneb sissejuhatusest, meetodist, tulemustest ja arutelust (ingl *introduction*, *method*, *results*, *discussion*, vt Swales 1990), on aja jooksul edasi arendatud. Edasiarendustest kasutatakse kõige sagedamini Ken Hylandi mudelit, mis koosneb viiest käigust: sissejuhatusest, eesmärgist, meetodist, tulemustest ja kokkuvõttest (Hyland 2000: 67). Kuna Hyland ei erista oma liigituses alakäike ehk samme (ingl *steps*), mis oleks aga üksikasjaliku analüüsi jaoks vajalikud, on Hylandi mudelit omakorda täpsustatud (nt Soleimani jt 2019).

Annotatsioonide makrotasandi analüüs on pärvinud keeleteaduslikes žanri-uuringutes laialdast tähelepanu. Peamiselt on analüüsitud valdkondade tavade mõju annotatsioonide struktuurile (nt Hyland 2004, Piqué-Noguera 2012, Doró

2013, Ahmed 2015), kuid ka keelest tulenevaid erijooni (nt Martín-Martín 2003, Alharbi, Swales 2011). Keeleõppe seisukohalt on eritähelepanu pälvinud inglise keelt ema- ja võõrkeelena kõnelejate annotatsioonide võrdlus (nt Chalak, Norouzi 2013). Mikrotasandil on muu hulgas uuritud ajavormide kasutust (nt Ahmed 2015, Chalak, Norouzi 2013) ja autorile osutamist (nt Alharbi, Swales 2011), aga ka tunnussõnade esinemust (nt Piqué-Noguera 2012). Seevastu Eestis pole annotatsioone keeleteaduslikult uuritud. Ometi on tegu olulise teemaga, sest see võimaldab saada aimu eestikeelsete annotatsioonide ülesehitusest ja keelekasutusest ning tuvastada eesti kultuuriruumile omaseid tunnusoone. Uurimistulemustest on kasu ka rakenduslikus plaanis, sest enamik Eesti teadusajakirju piirdub peaaesjalikult annotatsiooni pikkusnõuete esitamisega, pakkumata täpsemaid juhiseid sisu kohta, mistõttu esineb mõningast ebaühtlust ka ühe väljaande piires. Suurem teadlikkus annotatsiooni sisu- ja keelevalikutest aitab seda ebaühtlust vähendada.

Eeltoodud kaalutlustel on artikli eesmärk välja selgitada eestikeelsete sotsiaal- ja humanitaarteaduslike artiklite annotatsioonide struktuur ja selle kaudu elluviidavad suhtlusfunktsioonid.¹ Asetades uuritavad annotatsioonid žanrianalüüsi raamistikku, otsime püstitatud eesmärgi täitmiseks vastust järgmistele küsimustele.

1. Milline on annotatsioonide makrostruktuur?
2. Kuidas väljendatakse annotatsiooni mikrotasandil aega ja tegijat?
3. Mille poolest erinevad ja sarnanevad vaatlusalused annotatsioonid nii ühe väljaande piires kui ka eri väljaannete võrdluses?

Alljärgnevalt anname esmalt ülevaate valimist ja meetodist, seejärel esitame annotatsioonide makro- ja mikroanalüüsi tulemused, keskendudes uuritud tekstiüksuste pikkusele, järjekorrale ning ülesehitusele.

2. Andmekogumine ja -analüüs

Artikli tekstikorpuse moodustavad sada annotatsiooni: 50 Eesti Haridusteaduste Ajakirjast (EHA), mis on 2013. aastast ilmuv sotsiaalteaduslik ETIS-e 1.2 kategooria teadusajakiri², ja 50 Emakeele Seltsi aastaraamatust (ESA), mis on 1955. aastast ilmuv humanitaarteaduslik 1.1 kategooria teadusajakiri³. Analüüsimiseks on valitud eestikeelsed algupärased tekstid, et vähendada võõra keele- ja kultuurikonteksti mõju annotatsiooni struktuurile ja keelekasutusele. Need esindavad struktureerimata annotatsioone, kus eri funktsioone täitvad tekstiüksused pole alapealkirjadega eraldi esile tõstetud (nagu näiteks ajakirjas Eesti Arst).

Mõlemas väljaandes on annotatsiooni kohta ettekirjutusi. EHA veebilehel palutakse autoril kirjutada annotatsioon, mis oleks 1000 tähemärki koos tühikutega ning mis edastaks uuringu eesmärgi, uurimismeetodid, olulisemad tulemused ja järeldused. ESA vormistusjuhendi järgi peab annotatsioon koosnema soovitatavalt 70–150 sõnast ehk kuni 1000 sümbolist tühikuteta ja olema nõuetekohaselt vormistatud, kuid sisu kohta suunised puuduvad.

Annotatsiooni kui žanri uurimiseks rakendasime Swalesi käiguanalüüsi (ingl *move analysis*) ehk jaotasime tekstid retoorilise funktsiooni alusel osadeks (meetodi kirjeldust vt Tardy 2011: 55–56). Põhifunktsiooni täitvad käigud on määratud

¹ Artikkel põhineb Merily Šmidti 2020. aastal Tartu Ülikoolis kaitstud magistritööl "Eestikeelsete teadusartiklite annotatsioonide struktuurianalüüs" (Šmidt 2020).

² EHA numbrid: 7 (1), 2019; 6 (2), 2018; 6 (1), 2018; 5 (2), 2017; 5 (1), 2017; 4 (2), 2016; 4 (1), 2016; 3 (2), 2015.

³ ESA numbrid: 64 (2018), 63 (2017), 62 (2016), 61 (2015), 60 (2014).

deduktiivselt Hylandi (2000: 67) klassifikatsiooni järgi, mille kohaselt on annotatsioonil viis osa: 1) sissejuhatus, mis sisaldab teavet konteksti ja uurimistöö vajalikkuse kohta; 2) eesmärk, mis hõlmab töö eesmärki, põhiväiteid jm; 3) meetod, mis pakub teavet uuringu ülesehituse, meetodi, andmeanalüüsi, andmete jm kohta; 4) tulemused, mis annavad ülevaate peamistest uurimistulemustest; 5) kokkuvõte, mis asetab tulemused laiemasse konteksti ning võimaldab teha järeldusi ja näidata rakendusvõimalusi. Kuna meetodi käik sisaldab valimi kirjeldust, nimetame seda siinses töös meetodi ja valimi käiguks. Alafunktsioone täitvate sammude määramisel lähtusime aga Hassan Soleimani jt (2019: 332–333) esitatud liigitusest, kohandades seda oma materjalile sobivaks. Struktuurianalüüsi skeem koos näidetega on esitatud lisas.

Annotatsioonide makrostruktuuri analüüsimiseks lugesime annotatsioonid esmalt läbi ning koostasime kodeerimistabeli, mis on analoogne lisas esitatud tabeliga. Selle tabeli alusel määrasime annotatsioonides sisalduvad käigud ja sammud. Seejärel võrdlesime teineteise kodeeringuid ja arutasime erinevused läbi, kuni saavutasime konsensuse. Kodeerimist lihtsustasid tunnussõnad, nt võimalikule tulemuste käigule osutab sõna *tulemused*, meetodi ja valimi käigule *analüüs*. Kui aga tunnussõnu polnud, lähtusime tekstiüksuse sisust. Näiteks sisaldab osa eesmärgi käike ühendit *eesmärk on*, seevastu osas käikudes antakse eesmärki edasi umbisikulises tegumoes öeldisega *artiklis analüüsitakse*, mille võib taandada kujule *artikli eesmärk on analüüsida*. Kuna annotatsioon võib käsitleda iseseisvate tekstidena (vt ka Doró 2013), analüüsisime neid artikli põhiteksti lugemata. Kui käigu või sammu määramisel oli probleeme (nt tulemuste ja järelduste eristamisel), tuli artikkel siiski avada.

Teksti struktuuris võib eristada kohustuslikke ja valikulisi käike (Tardy 2011: 56), kuid kohustuslikkuse piir varieerub eri käsitlustes, jäädes vahemikku 50–100% juhtudest. Siinses uurimuses on kohustuslikeks käikudeks liigitatud need, mida esineb rohkem kui 80% annotatsioonides, väiksema esinemusega käigud on valikulised (vt nt Ahmed 2015).

Alljärgnevalt esitame esmalt ülevaate käikude esinemusest, pikkusest ja järjekorrast, seejärel iseloomustame iga käiku ja neis sisalduvaid samme eraldi, pöörates tähelepanu väljaannete sarnasustele ja erinevustele. Tulemuste kinnituseks toome tekstinäiteid, kus kasutame järgmisi tähiseid: S – sissejuhatus, E – eesmärk, M – meetod ja valim, T – tulemused, K – kokkuvõte. Iga näite järel on väljaande lühend ja number, mis viitab annotatsiooni asukohale korpuses.

3. Käikude olemasolu, järjestus ja pikkus

Kuigi viiekäiguline struktuuriskeem on kujunenud mõningatel teadusaladel normiks, ei järgita seda siiski eranditult. Käigud võivad olla eri pikkusega, asetseda eri kohtadel või hoopis puududa. Tabelis 1 on ülevaate käikude olemasolust analüüsitud tekstides.

Tabel 1. Käikude esinemus EHA ja ESA annotatsioonides

Väljaanne	Sissejuhatus (S)	Eesmärk (E)	Meetod ja valim (M)	Tulemused (T)	Kokkuvõtte (K)
EHA	42 (84%)	48 (96%)	50 (100%)	47 (94%)	23 (46%)
ESA	21 (42%)	50 (100%)	46 (92%)	35 (70%)	5 (10%)

EHA annotatsioonides on neli kohustuslikku käiku, mis esinevad rohkem kui 80% annotatsioonidest: meetodi ja valimi (100%), eesmärgi (96%), tulemuste (94%) ning sissejuhatus käik (84%) (näide 1). Kokkuvõtte käik on EHA-s valikuline (46% annotatsioonidest). ESA-s seevastu on kaks kohustuslikku käiku: eesmärgi (100%) ning meetodi ja valimi käik (92%) (näide 2). Ülejäänud kolm, tulemuste (70%), sissejuhatus (42%) ja kokkuvõtte käik (10%), on valikulised käigud. Seega on vaatlusaluste annotatsioonide kõige sagedasemad käigud eesmärgi ning meetodi ja valimi käik, mis on ilmnenu ka uurimustest ingliskeelsete annotatsioonide kohta (nt Doró 2013, Ahmed 2015). Sageduselt kolmas on nii EHA-s kui ka ESA-s tulemuste käik (vt ka Piqué-Noguera 2012, Chalak, Norouzi 2013). Need käigud annavad artikli sisu kõige paremini edasi, seega on ootuspärane, et need annotatsioonid esinevad.

- (1) **[S]** Kutseõpetajate professionaalsust mõjutavad oluliselt õpilaskonna muutused, millega on kaasnenud uued nõudmised tööle. Varasemates uurimustes on rõhutatud, et muutuste kogemisele avaldab mõju professionaalne mälu, mis sisaldab ametialaseid mälestusi ja sündmusi, kujundades nende kaudu professionaalseid teadmisi ja tööalaseid tavasid. **[E]** Käsitledes professionaalset mälu kui ühte kutseõpetajate professionaalsuse karakteristikut, oleme seadnud uurimuse eesmärgiks selgitada kutseõpetajate kogetud muutusi õpilaskonnas, tuginedes professionaalset mälu kontseptsioonile. **[M]** Artikkel põhineb kombineeritud uurimisviisil, kus andmeid koguti kvantitatiivse küsitluse ja kvalitatiivse poolstruktureeritud intervjuudega. **[T]** Uurimistulemustest ilmneb, et lühema staažiga ja nooremad kutseõpetajad kogevad muutusi õpilaskonnas positiivsemalt kui pikema staažiga ja vanemad kutseõpetajad. Lisaks mõjutab muutuste kogemist töö kontekst. Õpilaskonna muutustele antud tähendused sõltuvad ühiskondlikest ja hariduspoliitilistest sündmustest, millega õpetajad on kokku puutunud, ning tööga seotud nostalgilistest mälestustest. (EHA3)
- (2) **[E]** Artiklis esitatakse uus või täpsustatud etümoloogiline tõlgendus **[M]** sõnadele *peru* 'kergesti lõhkuma hakkav', *vaibuma* 'haigeks, viletsaks jääma; surema jt', *velbas* 'kaval, kelm (inimene)', *videvik* 'õhtune poolpime aeg', *vistar* 'vinn, punn' ja *vänge* 'vastikult maitsev; terav, kange; ropp, rõve'. (ESA9)

EHA ja ESA tekstide vahel on ka erinevusi, mis võivad olla seotud väljaannete ettekirjutustega. Kuna EHA veebilehel on nimetatud, mis teavet peaks annotatsioon sisaldama, on loomulik, et autorid on püüdnud seda nõuet täita. See on nähtavasti põhjus, miks on EHA-s kohustuslikke käike rohkem kui ESA-s, seejuures esines EHA-s sissejuhatus käiku (84%) poole sagedamini kui ESA-s (42%). Kuigi EHA juhiste järgi peaks annotatsioon sisaldama ka järeldusi (kokkuvõtte käik), kuulub see esinemuse poolest (46%) siiski valikuliste käikude hulka. Selline tulemus võib

osutada sellele, et autorid ei pea vajalikuks järeldusi annotatsioonis esitada, kuid ka sellele, et analüüsimisel on järeldusi tulemustest keeruline eristada. Seevastu ESA juhendis on esitatud üksnes annotatsiooni soovitatav pikkus, mistõttu pidid autorid otsustama ise või varasemate annotatsioonide eeskujul, mis teavet annotatsioonis esitada.

Kuigi annotatsioonide struktuuri käsitlevates uurimustes analüüsitakse sageli ka käikude järjekorda (Tardy 2011: 56), on seda keeruline teha, sest käigud võivad olla süntaktiliselt põimunud, nt võib üks lause sisaldada mitut käiku (Bhatia 2013: 166–167), samuti võib üks käik olla jagatud eri lausete vahel. Kuigi ka EHA-s ja ESA-s leidub selliseid poolitatud käike (EHA-s poolitatakse tavaliselt meetodi ja valimi käiku ning ESA-s eesmärgi käiku), saab siiski teha käikude järjekorra kohta mõningaid üldistusi. Nimelt ilmnes EHA annotatsioonide analüüsist, et need algavad enamasti (40 juhul 50-st) sissejuhatuse käiguga, millele järgneb sageli (35/40) eesmärgi käik. Sissejuhatusega annotatsioonid algavad eranditult eesmärgi kirjeldusega (10/50), millele järgneb üldiselt (8/10) meetod. Kui tekstis on eesmärgi ja meetodi käik (olenemata positsioonist), on need peaaegu alati järjekorras eesmärk + meetod (45/50). Tihe seos on ka meetodi ja tulemuste käigu vahel: tulemusi tutvustatakse enamasti (42/50) pärast meetodi ja valimi käiku. Kokkuvõtte käik asetseb EHA annotatsioonis pea alati (21/23) viimasel kohal. Erinevalt EHA-st algavad ESA annotatsioonid sageli (31/50) eesmärgi kirjeldusega, mitte sissejuhatusega (15/50). Kui tekstis on meetodi ja valimi käik olemas, asetseb see enamasti (38/46) pärast eesmärki. Annotatsioon lõpeb tihti (26/50) tulemuste käiguga, aga kui autor on kirjutanud ka kokkuvõtte (viies tekstis), asetseb see eranditult (5/5) viimasel kohal. Selline käikude järjestus on nii EHA kui ka ESA puhul ootuspärane, sest see peegeldab artikli üldist struktuuri.

Nii nagu struktuur, erineb annotatsiooniti ka käikude pikkus (vt tabel 2)⁴. EHA-s on rohkem rõhku pandud tulemustele ($\bar{x} \approx 371$ tm) ja sissejuhatusele ($\bar{x} \approx 281$ tm). Eesmärgi ($\bar{x} \approx 173$ tm) ja meetodi käik ($\bar{x} \approx 179$ tm) on tähemärkide poolest üsna võrdsed, teistest lühem on kokkuvõtte käik ($\bar{x} \approx 160$ tm). ESA-s on suurima tähemärkide arvuga samuti tulemuste käik ($\bar{x} \approx 421$ tm). Sissejuhatuse käik on tulemuste omast pikkuselt umbes poole lühem ($\bar{x} \approx 211$ tm) ning sellele järgnevad eesmärgi ($\bar{x} \approx 175$ tm), meetodi ($\bar{x} \approx 167$ tm) ja kokkuvõtte käik ($\bar{x} \approx 135$ tm). Seega sisaldab annotatsioon kõige enam teavet tulemuste kohta, samuti avatakse sissejuhatuses üksikasjalikumalt teemat või uurimuse tausta. Eesmärgi, meetodi ja valimi ning kokkuvõtte esitamiseks vajatakse vähem täheruumi.

Tabel 2. Käikude keskmine pikkus tähemärkides ilma tühikuteta

Väljaanne	Sissejuhatus (S)	Eesmärk (E)	Meetod ja valim (M)	Tulemused (T)	Kokkuvõte (K)
EHA	281	173	179	371	160
ESA	211	175	167	421	135

Nii käikude olemasolu kui ka pikkus on seotud annotatsiooni üldise pikkusega. EHA annotatsioonide keskmine pikkus on 1003 tähemärki, seevastu ESA annotatsioonid on keskmiselt 727 tähemärgi pikkused. Kuigi mõlema väljaande pikimad annotatsioonid jäävad samasse suurusjärku (EHA 1455 tm, ESA 1378 tm), siis lühimad erinevad oma tähemärkide poolest suuresti: kui ESA lühim annotatsioon

272 ⁴ Aritmeetiliste keskmiste (\bar{x}) arvutamisel on välja jäetud annotatsioonid, kus käsitletav käik puudub. Aritmeetilised keskmised on ümardatud ühelisteni.

on 132 tähemärki, siis EHA-s on see 718 tähemärki, mis on ligilähedane ESA annotatsioonide keskmisele pikkusele. Lisaks jääb 30%-l ESA annotatsioonidest tähemärkide hulk alla 500, mis tähendab, et need on poole lühemad, kui juhend võimaldaks. Kuna võib arvata, et mida pikem on annotatsioon, seda rohkem käike see sisaldab, on ootuspärane, et EHA annotatsioonid vastavad Hylandi viiekäigulisele mudelile sagedamini kui ESA omad.

4. Käikude ülesehitus

4.1. Sissejuhatus

Sissejuhatus käik koosneb neljast sammust: rõhutatakse teema tähtsust, antakse teemast ülevaade, defineeritakse mõisteid ja viidatakse teadmiste lüngale. Need sammud esinevad annotatsiooni sissejuhatuses enamasti ükshaaval, vahel ka kombineeritult.

Teema tähtsuse rõhutamist esineb üksnes EHA sissejuhatuses käigus. Teema tähtsusele viidatakse kas otseselt, kasutades väljendeid *seetõttu on oluline*, *oluline on uurida* jms, või kaudselt, varjataval kujul, nt esitades lahendamist vajava probleemi. Nii tõstetakse näite 3 esimeses lauses esile digitehnoloogia osa alghariduses, kuid teises lauses nenditakse vastandava sidendi *aga* abil, et paljudel lasteaiasõpetajatel digipädevus siiski puudub, vihjates vajadusele seda arendada.

- (3) Digitehnoloogia on kujunenud hariduse osaks alates lasteaiast ning ka kutsestandardis on koolieelse lasteasutuse õpetaja läbiva pädevusena sätestatud digipädevus. Paljud lasteaiasõpetajad on **aga** õppinud ajal, mil digitehnoloogia polnud veel õppekavas. (EHA14)

Teemast ülevaate andmine on nii EHA kui ka ESA sissejuhatuses käigu sagedasim samm. Selles käsitletakse varasemaid uurimusi või seisukohti, mis esitatakse enamasti umbisiku vormis (*Varasemates uurimustes on rõhutatud* [---], näide 1), harvadel juhtudel nimeliselt. Seejuures võib refereeritava teksti autor olla lauses kas esile tõstetud (näide 4) või tagaplaanile jäetud (näide 5).

- (4) **Hargreaves (2006)** eristab õpetajate professionalismist ajajärke [---] (EHA18)
- (5) Euroopa põgenikekriis nõuab Eesti koolisüsteemilt valmisolekut sisse-rändajatest õpilaste vastuvõtmiseks. Elanikkonna hoiakud mõnest muust religioosest või kultuurilisest grupist pärinevate sisserändajate suhtes pole alati pooldavad (**Beilmann, 2016; Laineste, Raus, Timmi, Vetik, & Vihalemm, 2011**), ent [---] (EHA37)

Mõistete defineerimine on samm, mida leidub mõlema väljaande sissejuhatuses käigus harva. Nendel üksikutel juhtudel esitatakse sisudefinitsioon kujul *X on Y* (näide 6) või näidatakse mõiste paiknemist süsteemis (näide 7).

- (6) Üldküsimuse põhiline funktsioon on oma arusaamale kinnituse küsimise soov (oletus- ja kahtlusküsimus), mida täidab üle poole küsimustest. (ESA36)
- (7) Tekstimõistmise saab jaotada sõnasõnaliseks, järeldavaks ja hindavaks tasandiks, mis on üksteisega hierarhiliselt seotud. (EHA15)

Niisama harva kui mõistete defineerimist, kasutatakse ka **teadmiste lüngale viitamise sammu**. Nii täheldatakse näites 8, et koolieelikute sõnavara ja selle seost kasvukeskkonnaga on vähe uuritud, andes mõista, et uurimusega lünk kõrvaldatakse.

- (8) Koolieelikute sõnavara ja seda, kuidas lapse kasvukeskkond sõnavara mõjutab, **on eesti keeleteaduses üsna vähe uuritud**. (ESA12)

Seega juhatatakse nii EHA-s kui ka ESA-s annotatsioon sisse peamiselt teemast ülevaate andmisega, seevastu mõisteid defineeritakse ja teadmiste lüngale viidatakse harva. Teema tähtsust rõhutatakse aga üksnes EHA-s, mis võib viidata sotsiaal- ja humanitaarteaduslike tavade erinevusele.

Ajavormidest kasutatakse mõlemas väljaandes enamasti olevikku. Erandi moodustavad teemast ülevaate andmise ja teadmiste lüngale viitamise samm, kus peale oleviku leidub täisminevikku. Täisminevikuga osutatakse varasematele uurimustele (näide 1) ja uuringute puudumisest või ebapiisavusest tekkinud teadmiste lüngale (näide 8). Kuigi artikli autorid saaksid isikulise asesõna *mina/meie* kaudu rõhutada enda panust teema käsitlemisel või teadmiste lünga kõrvaldamisel, nad seda siiski ei tee, seades umbisikulise tegumoe abil fookuse enda isikutelt sisule.

4.2. Eesmärk

Alasammudeta eesmärgi käigus antakse ülevaade artikli eesmärgist. Enamjaolt kasutatakse selleks sõna *eesmärk* (näide 9), mis esineb üldjuhul koos sõnaga *artikkel* (*Artikli eesmärk on [---]*), erandkorras ka üksi (*Eesmärk on [---]*) või koos isikulise asesõnaga *meie* (*Meie eesmärk on [---]*). Seejuures sisaldub sõna *eesmärk* umbes 80% EHA annotatsioonides, kuid vaid ligikaudu 20% ESA omades. ESA-le on omasem eesmärgi esitamine umbisikuliselt, kus tegija on lausest taandatud (näide 10), või isikustatult, kus tegija roll on omistatud tekstile (näide 11). Elutu subjektiga konstruktsioonide analüüsist ilmneb, et artikli kui elutu subjekti põhiülesanne on käsitleda midagi (näide 11), üksikjuhtudel annab artikkel ka (lühü)ülevaate, võrdleb midagi ja avab uurimistulemusi.

- (9) **Eesmärk** oli kirjeldada kohandatava KiVa [---] (EHA36)
(10) Et selgitada ilmnenu erinevusi, **analüüsitakse** artiklis [---] (ESA8)
(11) **Artikkel käsitleb** [---] (ESA15)

Kuna eesmärk on teave, mida lugejad esmajoones vajavad, on tähtis, et see oleks esitatud võimalikult selgelt. Vajalikku selgust aitab tagada sõna *eesmärk*, mis esineb enamasti koos sõnaga *artikkel* ja olevikulise *olema*-verbiga. Lihtminevikku kasutatakse eesmärgi sõnastamisel vaid üksikjuhtudel (näide 9), mis näitab, et eesmärk on miski, mida alles hakatakse täitma.

4.3. Meetod ja valim

Meetodi ja valimi käik koosneb kolmest sammust: osalejate ja materjali, analüüsi-meetodi ning protseduuri kirjeldamisest. Tihti esinevad need sammud annotatsioonides kombineeritult.

Valimi kirjeldamise samm on nii EHA-s kui ka ESA-s enim esindatud, kuid selles ilmnevad valdkondlikud erijooned: EHA-s uuritakse peamiselt inimesi, nt üliõpilasi, õpetajaid (näide 12), ESA-s tekste, nt terviktekste, tekstiosi, üksiksõnu (näide 13).

- (12) [---] kirjeldame, kuidas **15 üldhariduskooli 45 õpetajat** konstrueerivad [---] (EHA2)
- (13) Artiklis käsitletakse etimoloogiliselt ja sotsioonomastiliselt **431 Hargla kihelkonna veekogunime (k.a soonimed)**. (ESA11)

Analüüsimeetodi sammu esineb EHA-s palju sagedamini kui ESA-s. Enamasti mainitakse, kas uuring on kvantitatiivne või kvalitatiivne ja mis mudelile, raamistikule vms tuginetakse (näide 14). Kuigi ka ESA-s leidub konkreetse nimetusega meetodeid, liigituvad seal meetodi alla ka tegevuste üldsõnalised kirjeldused, nt rühmitamine, kirjeldamine ja analüüsimine (näide 15).

- (14) Selleks kombineeriti **kvantitatiivset ja kvalitatiivset uurimisviisi**. (EHA41)
- (15) Päris- ja üldnimed **rühmitatakse** semantiliselt [---] (ESA42)

Protseduuri samm hõlmab andmekogumisviise, mõõtevahendeid jms. Kuna EHA uurimisobjekti moodustavad eeskätt inimesed, on ootuspärane, et andmeid kogutakse peamiselt eri liiki küsimustike ja intervjuudega (näide 16). Seevastu ESA artiklites uuritakse enamasti tekste ja nende osi, mis on korpustes jm olemas, seetõttu esineb protseduuri sammu ESA annotatsioonides harva. Mõnel üksikul juhul on ESA-s keeleandmeid kogutud katsega (näide 17).

- (16) [---] kelle arusaamu ja hinnanguid uuritakse **struktureeritud intervjuudega**. (EHA38)
- (17) Selleks koguti andmeid **etnodialektoloogilise kujutluskaardi katsega**, milles õpilastel paluti kaardile märkida kõik neile tuntud murdealad. (ESA34)

Meetodi ja valimi käik peegeldab seega valdkondlikke erinevusi, mis tulenevad peamiselt uurimisobjektist (inimesed vs. tekstid). Need erinevused avalduvad mõneti tagasihoidlikumal kujul ka ajavormide kasutuses: kui ESA-s domineerib aja-vormidest olevik, mille asemel kasutatakse üksikjuhtudel lihtminevikku (näide 17) ja täisminevikku, siis EHA-s on ülekaalus lihtminevik (näide 14). Minevikuvormide lembust saab põhjendada meetodi ja valimi käigu olemusega, sest andmeid kogutakse ja analüüsitakse üldjuhul enne artikli, sh annotatsiooni kirjutamist. Olenemata ajavormist on meetodi ja valimi käigus tegijaks umbisik, mõnikord ka *meie*-isik.

4.4. Tulemused

Tulemused on sammudeta käik, millele pühendatakse annotatsioonis kõige rohkem ruumi. EHA-s osutatakse tulemustele peaaegu alati eksplitsiitselt, kasutades nt sõnu *tulemused*, *ilmnema*, *selguma* (näide 18). Kuigi ka osa ESA annotatsioone sisaldab otseselt tulemustele osutavaid sõnu, on ESA-s tulemused esitatud siiski varjatumal kujul. Nii on ka näites (19), mille esimeses lauses sõnastatakse eesmärk esitada kohanime *Põlva* alternatiivsed etümologiseeringud ja teises lauses antakse teada, et *Põlva* on tõenäoliselt tekkinud lina tähistanud sõnast.

(18) **Uurimistulemustest selgus**, et [---] (EHA36)

(19) **[E]** Artiklis esitatakse kohanime *Põlva* alternatiivsed etümologiseeringud. **[T]** Esiteks peetakse võimalikuks, et kohanimi *Põlva* on tulenenud põhja- ja idapoolsete läänemeresoomlaste keeltes lina tähistavast sõnast [---] (ESA6)

Nii EHA-s kui ka ESA-s leidub annotatsioone, mille tulemuste käigus antakse teavet selle kohta, millest tuleb artiklis juttu, kuid ei avata sisu. Näites (20) on lause esimeses pooles nimetatud meetodid, millele järgneb sõna *ilmnema*, mis on tüüpiline tulemuste käigu marker, kuid tulemuste asemel esitatakse vastamata uurimisküsimused. Tulemusteni jõudmiseks peab lugeja avama artikli. Selline nn huviarataja tüüpi tulemuste käik võib tekitada lugejas artikli vastu huvi, kuid valmistada ka pettumust, sest tulemuste teadasaamiseks tuleb näha vaeva.

(20) **[M:]** Kogutud andmete temaatilisest kontentanalüüsist ja mõnel juhul ka statistilisest analüüsist **[T:]** ilmneb, milliseid ajaloo teemasid tajuvad Eesti vastajad tundlikuna, mis strateegiaid nad kasutavad nende käsitlemisel, mis eesmäärke endale seavad ning millist tuge vajavad. (EHA19)

Kui EHA-s vormistatakse tulemused peamiselt olevikus (näide 20), harvemal juhul lihtminevikus (näide 18), siis ESA-s kasutatakse oleviku kõrval (näide 19) märkimisväärselt palju ka liht- ja täisminevikku. Kirjutaja isik jääb mõlema väljaande tulemuste käigus tagaplaanile.

4.5. Kokkuvõte

Kokkuvõtte käik koosneb kolmest sammust, kus kirjeldatakse uurimuse väärtust, tehakse tulemuste põhjal järeldusi ja antakse edasisi soovitusi.

Uurimuse väärtuse rõhutamine on tunduvalt omasem EHA-le. Selle samuga osutatakse, mis sotsiaalset kasu uurimistulemused pakuvad. Enamasti on pakutav kasu rakenduslikku laadi, nt õpilaste ja õpetajate senisest parem toetamine, arutelu algatamine, sõnastusmuudatuste tegemine (näide 21).

(21) Uuringu tulemusena täpsustus teave 3–4aastaste laste üldoskuste taseme kohta ning sellele tuginedes saab eakohase arengutaseme kirjeldusi koolieelsete lasteasutuste õppekavades **sõnastada** konkreetselt. (EHA16)

Tulemuste põhjal järelduste tegemist esineb mõlemas väljaandes harva. Kuna järeldused on kasvanud välja tulemustest, evivad need tulemustega selgeid

ühisjooni. Sealhulgas võib järelduste samm sisaldada tulemuste käigule omaseid tunnussõnu. Nii algab ka näites 22 kokkuvõtte käik sõnadega *Uurimistulemused näitavad*, kuid selle järel esitatakse tulemustel põhinev üldistus.

- (22) [T:] Lastele suunatud direktiivide arv varieerus pooleteisetunnistes vestlustes 46 direktiivist 130 direktiivini. Analüüsist ilmneb, et vanema hariduse ja direktiivide kasutuse vahel on otsene seos. Kõrgharidusega vanemate kõnes on keskmiselt kaks korda vähem direktiivseid lausungeid kui keskharidusega emadel. Seejuures iseloomustab kõrgharidusega vanemate kõnet kaudsete käskude kasutus, kuid direktiivide hulga ja tüüpide ning lapse sõnavara mitmekesisuse vahel ei ilmnenud otsesest seost. [K:] **Uurimistulemused näitavad** direktiivsuse pärssivat mõju individuaalsel tasandil – mida enam direktiive esineb vanema kõnes, seda väiksem on lapse sõnavara. (ESA2)

Kõige tagasihoidlikumalt on tulemuste käigus esindatud **edasiste soovitude esitamise** samm. Näidet selle kohta pakub vaid üks EHA annotatsioon, kus osutatakse, mis suunas võiks sama teemat edasi arendada (näide 23).

- (23) **Edasistes uurimustes** võiks keskenduda võimalustele, kuidas arendada nii arenguuskumuste kui ka säilenõtkusega seotud teadmisi ja oskusi. (EHA4)

Seega on tulemuste käigu põhiülesanne tõsta esile uurimuse väärtust ning järeldused ja soovitused on jäetud tagaplaanile ehk paigutatud artiklisse. Kui tulemuste käik on annotatsioonis esindatud, on selles kasutatud eranditult oleviku ajavormi.

5. Kokkuvõttev arutelu

Annotatsioon on sageli lugeja esmane kokkupuude tekstiga, mistõttu täidab see artikli esindaja rolli. Et lugeja saaks otsustada, kas teema on talle kasulik, peaks annotatsioon sisaldama artikli tuuma. Kui annotatsioon ei anna artiklist piisavat ülevaadet, võib potentsiaalne lugeja kaotada artikli vastu huvi, seda enam, et mõnel juhul tuleb artikli lugemise eest maksta. Samuti aitab annotatsioon väljaandjatel otsustada, kas artiklit tasub oma ajakirjas avaldada või mitte. Kuna igal aastal publikitseeritakse tuhandeid teadusartikleid, on autori ülesanne veenda nii sisu- kui ka keelevelikute kaudu sihtrühma, et uurimistöö on huvitav ja väärt lugemist.

Žanrianalüüsi raamistikus lähtutakse teadusartiklite annotatsioonide analüüsimisel sageli Hylandi (2000) viiekäigulisest mudelist. Kuigi prototüüpne annotatsioon koosneb viiest käigust, mis esinevad kindlas järjekorras (sissejuhatus, eesmärk, meetod, tulemused, kokkuvõte), ilmneb eestikeelsete annotatsioonide makrostruktuuri analüüsist, et kõrvalekaldeid esineb nii käikude olemasolus kui ka järjestuses. Kui EHA-s kuuluvad kohustuslike käikude hulka sissejuhatus, eesmärk, meetod ja valim ning tulemused, siis ESA-s on vaid kaks kohustuslikku käiku: eesmärk ning meetod ja valim. Seejuures kuulub kokkuvõtte käik mõlemas väljaandes valikuliste käikude hulka. Kuna väljaannetes (eeskätt ESA-s) leidub nn poolitatud käike, mille üks osa paikneb ühes lauses ja teine teises, varieerub käikude järjekord tugevasti. Makrostruktuuri suurema varieeruvuse poolest paistavad silma

ESA annotatsioonid, mille kirjutamisel on jäetud autorile võrdlemisi vabad käed, sest ESA vormistusjuhend ei sea annotatsioonile mingeid sisunõudeid. Seevastu EHA veebilehel on nimetatud, mis teavet peaks annotatsioon sisaldama, nii on EHA annotatsioonid ka standardsema struktuuriga.

Struktuuriskeemi püsivus-varieeruvus mõjutab eesmärke, mida annotatsioon peab täitma. Kuna klassikalise struktuuriskeemiga annotatsioon on justkui artikli lühivariant, annab see lugejale esmase ettekujutuse artikli sisust, sh uurimuse kontekstist. Lisaks teab lugeja, millisest annotatsiooni osast ta mis teavet peaks leidma. Nii on ka EHA annotatsioonide põhieesmärk olla võimalikult ülevaatlik. Klassikalise struktuuriskeemi järgimisega kaasneb aga oht, et annotatsioonid muutuvad nii ühetaoliseks, et ei püüa enam lugeja tähelepanu ega suuna teda artiklit lugema. Ometigi peaks annotatsioon pealkirja kõrval sisaldama neid artikli osi, mis kallutavad lugejat lugemisotsust tegema. Samas võib annotatsiooni struktuuri tugev varieerumine ühe väljaande piires toota ebaühtlust, mis avaldub kujukalt ESA annotatsioonides. Selle vältimiseks võiksid ESA väljaandjad kaaluda võimalust täiendada juhendit, lisades sinna tähemärkide ülempiiri asemele vahemiku, et autorid ei esitaks liiglühikesi annotatsioone, ning anda ka annotatsiooni struktuuri kohta suuniseid. Tasakaalu säilitamiseks oleks võib-olla kasu annotatsiooni soovituslike osade nimekirjast, mis jätab autorile võimaluse kasutada seda oma äranägemise järgi.

Erinevalt makrostruktuurist ei ole annotatsioonide mikrostruktuur allutatud väljaande nõuetele, vaid kujuneb tekstiloomes käigus. Kahe väljaande võrdlusest selgus, et EHA-s kasutatakse käikudele viitavaid tunnussõnu rohkem kui ESA-s. See avaldub iseäranis eesmärgi käigus, mis moodustab annotatsiooni (ja ka artikli) selgroo. Kui EHA-s on eesmärk enamasti kujul *Artikli eesmärk on analüüsida* [---], siis ESA-s kasutatakse peamiselt kuju *Artiklis analüüsitakse* [---] või *Artikkel analüüsib* [---]. Isikulist asesõna sisaldavat sõnastust *Me analüüsime* [---] leidub mõlema väljaande annotatsioonides vaid üksikjuhtudel. Kuigi kõigi esitusviiside korral saab lugeja lausest sama teabe kätte, ei maksaks tunnussõna *eesmärk* peljata, sest see juhatab lugeja otsejoones põhiinfo juurde. Teiste käikude esitamisel pole tunnussõnadel nii suurt kaalu.

Siin esitatud näited eesmärgi tüüpsõnastuse kohta esindavad ühtlasi peamisi viise, kuidas väljendatakse annotatsioonides tegijat ja aega. Mikrostruktuuri analüüsist ilmnes, et enamasti on artikli autor oma isiku annotatsioonist taandanud, osutades endale umbisikulise tegumoe kaudu. ESA-s on umbisiku kõrval aktiivseks tegijaks ka *artikkel* eluta subjektina, kelle põhiülesanne on midagi käsitleda. Kui *meie*-vormi kohta leidub mõlemas väljaandes üksikuid näiteid, siis *mina*-vormi kohta mitte ühtegi. Olenemata sellest, mil viisil tegijat väljendatakse, kasutatakse peamise ajavormina olevikku. Vaid EHA meetodi ja valimi käigus valitseb lihtminevik oleviku üle, sest kirjeldatakse artikli kirjutamisele eelnevaid tegevusi. Seega on artikli autori isikust olulisem annotatsiooni sisu, sh olevikulised tegevused, mis viitab sellele, et annotatsioon on pigem sissejuhatuse, mitte kokkuvõtte peegeldus.

Üldistavalt võib öelda, et artiklis käsitletud annotatsioonid on oma väljaannete nägu. Ettekirjutuste tõttu on EHA annotatsioonid võrdlemisi ühetaolised, mistõttu ajakirja püsilugejad teavad, mis infot annotatsioonist oodata. Lugemishuvi saab suurendada sissejuhatuse käigu abil, kus rõhutatakse teema tähtsust, asetatakse uurimus varasemate uurimuste konteksti, viidatakse teadmiste lüngale või defineeritakse põhimõisteid. Samuti aitab lugemishuvi tekitamisele kaasa, kui

annotatsioonile lisatakse kokkuvõtte, kus tuuakse sõnaselgelt esile uurimuse väärtus ja tehakse tulemuste põhjal järeldusi. Kuigi ka osas ESA artiklites on sissejuhatus ja kokkuvõtte olemas, muudab annotatsiooni vaheldusrikkamaks ja seega huvitavamaks struktuuri varieerumine. Samas tekitab see ebajärjekindlust ja võib jätta mulje ebaühtlusest, mistõttu oleks hea pakkuda autoritele üksikasjalikumaid suuniseid annotatsiooni sisu kohta.

Viidatud kirjandus

- Ahmed, Shabbir 2015. Rhetorical organization of tourism research article abstracts. – *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 208, 269–281. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.11.203>
- Alharbi, Lafi M.; Swales, John M. 2011. Arabic and English abstracts in bilingual language science journals. Same or different? – *Languages in Contrast*, 11 (1), 70–86. <https://doi.org/10.1075/lic.11.1.06alh>
- Anstey, Alex 2014. Writing style: Abstract thoughts. – *British Journal of Dermatology*, 171 (2), 205–206. <https://doi.org/10.1111/bjd.13181>
- Bhatia, Vijai Kumar 2013. *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings*. London–New York: Routledge.
- Breeze, Ruth 2009. Issues of persuasion in academic law abstracts. – *Alicante Journal of English Studies / Revista Alicantina de Estudios Ingleses*, 22, 11–26. <https://doi.org/10.14198/raei.2009.22.02>
- Busch-Lauer, Ines 2014. Abstracts: Cross-linguistic, disciplinary and intercultural perspectives. – Marina Bondi, Rosa Lorés Sanz (Eds.), *Abstracts in Academic Discourse: Variation and Change*. Bern: Peter Lang, 43–63. <https://doi.org/10.3726/978-3-0351-0701-2>
- Chalak, Azizeh; Norouzi, Zahra 2013. Rhetorical moves and verb tense in abstracts: A comparative analysis of American and Iranian academic writing. – *International Journal of Language Studies*, 7 (4), 101–110.
- Cross, Cate; Oppenheim, Charles 2006. A genre analysis of scientific abstracts. – *Journal of Documentation*, 62 (4), 428–446. <https://doi.org/10.1108/00220410610700953>
- Doró, Katalin 2013. The rhetoric structure of research article abstracts in English studies journals. – *Prague Journal of English Studies*, 2 (1), 119–139. <https://doi.org/10.2478/pjes-2014-0013>
- Hartley, James 1997. Is it appropriate to use structured abstracts in social science journals? – *Learned Publishing*, 10 (4), 113–117. <https://doi.org/10.1087/09531519750146789>
- Huckin, Thomas 2001. Abstracting from abstracts. – Martin Hewings (Ed.), *Academic Writing in Context: Implications and Applications*. Birmingham: University of Birmingham Press, 93–103.
- Hyland, Ken 2000. *Disciplinary discourses: Social interactions in academic writing*. Harlow: Pearson Education. <https://doi.org/10.3998/mpub.6719>
- Hyon, Sunny 2018. *Introducing Genre and English for Specific Purposes*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315761152>
- Martín-Martín, Pedro 2003. A genre analysis of English and Spanish research paper abstracts in experimental social sciences. – *English for Specific Purposes*, 22 (1), 25–43. [https://doi.org/10.1016/S0889-4906\(01\)00033-3](https://doi.org/10.1016/S0889-4906(01)00033-3)
- Pérez-Llantada, Carmen 2013. The article of the future: Strategies for genre stability and change. – *English for Specific Purposes*, 32 (4), 221–235. <https://doi.org/10.1016/j.esp.2013.06.004>
- Piqué-Noguera, Carmen 2012. Writing business research article abstracts: A genre approach. – *Ibérica*, 24, 211–232.

- Soleimani, Hassan; Jalilifar, Alireza; Roohi, Afsar; Rahmanian, Mahboubeh 2019. Augmented reality and virtual reality scaffoldings in improving the abstract genre structure in a collaborative learning environment: A CALL study. – *Journal of English Language, Teaching and Learning*, 11 (23), 327–356.
- Swales, John M. 1990. *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*. New York: Cambridge University Press.
- Swales, John M. 2004. *Research Genres: Explorations and Applications*. New York: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139524827>
- Swales, John M.; Feak, Christine B. 2009. *Abstracts and the Writing of Abstracts*. Michigan: The University of Michigan Press.
- Swales, John M.; Feak, Christine B. 2010. From text to task: Putting research on abstracts to work. – Miguel F. Ruiz-Garrido, Juan C. Palmer-Silveira, Inmaculada Fortanet-Gómez (Eds.), *English for Professional and Academic Purposes*. *Utrecht Studies in Language and Communication* 22. Amsterdam: Rodopi, 169–182. https://doi.org/10.1163/9789042029569_012
- Šmidt, Merily 2020. Eestikeelsete teadusartiklite annotatsioonide struktuurianalüüs [‘Structural analysis of abstracts written to Estonian research articles’]. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool. <http://hdl.handle.net/10062/68555>
- Tardy, Christine M. 2011. Genre analysis. – Ken Hyland, Brian Paltridge (Eds.), *Bloomsbury Companion to Discourse Analysis*. London: Bloomsbury Publishing, 54–67.

Võrgumaterjalid

EHA = Eesti Haridusteaduste Ajakiri. <https://eha.ut.ee> (29.3.2021).

ESA = Emakeele Seltsi aastaraamat. <https://www.emakeeleselts.ee/valjaanded/aastaraamat> (29.3.2021).

Lisa 1. Analüüsiskeem

Käigud	Sammud	Näited
Sissejuhatus (S)	1. Teema tähtsuse rõhutamine	<ul style="list-style-type: none"> • Seetõttu on oluline [---] • On oluline uurida, [---] • Kirjeldus + aga • Seega on [---] oluline
	2. Teemast ülevaate andmine, sh varasemate tööde nimetamine	<ul style="list-style-type: none"> • On leitud, et [---] • Uuringud on näidanud, et [---] • Uuringute tulemused näitavad, et [---]
	3. Mõistete defineerimine	<ul style="list-style-type: none"> • X on [---] • X kui [---]
	4. Teadmiste lüngale viitamine	<ul style="list-style-type: none"> • teavet on vähe • ei ole teada • vähe on uuritud seda, [---] • ei ole ühest vastust, [---] • uurimused on andnud vastuolulisi tulemusi • info puudub • [---] tekitab kahtlusi • on vähe tähelepanu pööratud
Eesmärk (E)	–	<ul style="list-style-type: none"> • Eesmärk on [---] • Uurimusega soovitakse [---] • Artiklis antakse ülevaade / käsitletakse / vaadeldakse / uuritakse / selgitatakse [---]
Meetod ja valim (M)	1. Osalejate ja/või materjali kirjeldamine	<ul style="list-style-type: none"> • tekstid • sõnad • inimesed • muud nähtused (seisukohad)
	2. Analüüsimeetodi kirjeldamine	<ul style="list-style-type: none"> • Andmeid analüüsiti [---] • X analüüs • Andmete analüüsiks kasutati X meetodit • millestki lähtudes • millegi alusel • kvalitatiivne/kvantitatiivne
	3. Protseduuri kirjeldamine	<ul style="list-style-type: none"> • küsitluste liigid • intervjuude liigid • kirjeldus, kuidas osalejaid hinnati • testide liigid • mõõtevahend • Andmeid koguti X teel
Tulemused (T)	–	<ul style="list-style-type: none"> • Analüüsi tulemusena [---] • Tulemustest selgub, et [---] • Tulemused näitavad, et [---] • Selgus, et [---] • Ilmneb, et [---] • Leitud andmed kirjeldavad [---] • Tuvastati / ei tuvastatud [---]

Kokkuvõte (K)	1. Uurimuse väärtuse kirjeldamine	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Uurimus on tähtis, sest [---]</i> • <i>Uurimuse abil saab [---]</i> • <i>Uurimuse tulemuste põhjal saab [---]</i> • <i>Tulemused võimaldavad [---]</i> • <i>Artikkel soodustab [---]</i> • <i>Tulemused näitavad, et on vaja [---]</i>
	2. Tulemuste põhjal järeltuste tegemine	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Selles ilmnevad võimalikud edasised [---]</i> • <i>Uurimistulemused näitavad [---]</i> • <i>[---] võib oletada [---]</i>
	3. Edasiste soovitude esitamine	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Edasistes uurimustes [---]</i>

AN OVERVIEW OF ABSTRACTS WRITTEN FOR RESEARCH ARTICLES ON HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Merily Šmidt, Riina Reinsalu

University of Tartu

An abstract introduces an article and helps readers to decide whether the topic is of interest to them. Therefore it also serves as an advertisement. It is important for authors to be familiar with the structure of an abstract, which is influenced by sectoral practices and the wider cultural context. The purpose of this paper is to find out the structure of abstracts written in Estonian for research articles (humanities and social sciences). A hundred abstracts in total from two Estonian scientific journals, the Estonian Journal of Education (EHA) and the Yearbook of the Estonian Mother Tongue Society (ESA), were analyzed, using Ken Hyland's move analysis, according to which an abstract has five moves: Introduction, Purpose, Method, Product and Conclusion. The results indicate that articles about social sciences use a standard structure more often than articles about humanities, but both journals also have many similarities. Most abstracts consist of at least three moves: Purpose, Method and Product.

Keywords: textual structure, genre, genre analysis, research article, Estonian

Merily Šmidt (Tartu Ülikool) on uurinud annotatsioone ja tegeleb keeleteoimetamisega. Jakobi 2, 50090 Tartu, Estonia
merilysmidt@gmail.com

Riina Reinsalu (Tartu Ülikool) on eesti keele tekstiõpetuse lektor, kes uurib žanrianalüüsi raamistikus eri liiki tarbetekste. Jakobi 2, 50090 Tartu, Estonia
riina.reinsalu@ut.ee